

בענין קדירת טשאלענ"ט שהונחה בליל שבת על השיש בטעות

שאלה: מעשה במשפחה גדולה בליל שבת שאחד מבני המשפחה נטל בטעות קדירת הטשאלענ"ט בחשבו שהוא המרק לליל שבת, ונתנו על השיש (קאונטער), האם מותר להחזיר הטשאלענ"ט ע"ג הכירה או פלטה (הא"ט פלעי"ט).

תשובה: מותר לכתחילה להחזיר הטשאלענ"ט, ואם רוצה להחמיר יוכל להניח בעקעל"ע הפוך או שאר היכר.

קולת הר"ן

הנה בסי' רנ"ג סעיף ב' מתיר המחבר חזרה בשבת באופן שהקדרה רותחת ולא הניחה ע"ג קרקע. ולדעת המחבר נחלקו האחרונים אי שיש (קאונטער) דינו כקרקע ואז אסור להחזיר, או דינו כמטה כסא וספסל שמותר להחזיר, והרבה גדולי הפוסקים אמרו דעתיהם לכאן ולכאן. [וי"א דבעצם שיש בצד מה הוא יותר טוב מספסל וכו', דאי לא להניח התם אלא באיזה מקום יניח הקדרה כדי שיוכל ליטול מתוכו, ורק בתוך המקור דינו כקרקע].

אמנם הרמ"א מחמיר ביותר ואוסר אפי' כסא וספסל וכו', אבל הרמ"א מביא התירא אחרינא שיטת הר"ן הסובר דאם לקחו משם משחשיכה אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר וכל התנאים הם דוקא כשנטלו מע"ג הכירה מבעוד יום, וכתב הרמ"א וכן נוהגים להקל וטוב להחמיר, [ובמשך הסימן חזר הרמ"א ב"פ על שיטת הר"ן ושם לא כתב וטוב להחמיר], ושיטת הר"ן מובא ג"כ בתשב"ץ (ח"ב סי' ק"ל). והמג"א סי' שיי"ח ס"ק כ"ד נקט בפשטות להקל כהר"ן.

ועי' אגלי טל (מלאכת האופה סעיף כ"ג) ונראה מדבריו דנקט דעת הר"ן כעיקר שאינו מביא שיטת המחמירין בזה. וכתב בספר פנינת השבת דמשמע מפרמ"ג שלמד ברמ"א שגם אחרי דבריו שכתב וטוב להחמיר בכל זאת המנהג הוא להקל, ונראה מסתימת לשון הפרמ"ג דכך נכון לנהוג. וכן התוספות שבת סוף סי' רנ"ט נקט דסמכין על הר"ן.

ועי' ספר נחלי מים (כללי הפוסקים, דף תפ"א) בשם מחצהש"ק (או"ח סי' י"ב סק"ז) שכשכתב הרמ"א "טוב" היינו על צד היותר טוב. ובשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' א' בשם שו"ת מחזה אברהם סי' מ"ב האריך בזה דהיכא דנאמר בלשון "טוב" הכוונה שאינו רק זהירות לכתחילה לבד, ויש בזה עוד דעות עי' ספר כללי הפוסקים וההוראה.

ונחזי אנן, מרן השו"ע הרב (סעיף י"ט) כתב בלשונו 'טוב להחמיר', והרב בקונטרס אחרון (סי' רמ"ו סק"ג) כותב שבמקום שכתוב "יש להחמיר" הוא חיוב גמור אבל "טוב להחמיר" אין חיוב בדבר. החזו"א כותב וכנראה שהמשנ"ב לא רצה לסמוך לכתחילה על הר"ן לחודיה דהא בבה"ל מביא דעות הראשונים לצירוף וכו', ולא הזכיר שם כלל דעת הר"ן. אמנם עי' לקמן בשם האבן ישראל להיפך.

הפסק מפה

בספר דעת תורה וכן בספר הלכות שבת בשבת (דף רכ"ט) ועוד כתבו בשם חידושי הר"ן (שבת לח:) שכתב בא"ד 'דאסור להניח ע"ג קרקע ואין העולם נזהרין בזה והוא רחום וכו' 'וטוב לתת מפה או כר תחת הקדירה' שלא יניחנה ע"ג קרקע ממש' ע"כ, הרי דמיקל אפי' בהפסק מפה, וא"כ יש בזה עוד סניף להקל דהרבה פעמים מניחין תחתיו מפה שלא ישרף השיש ושלא יתטנף וכדו'. (אבל אי סוברין דשיש דינו כספסל א"צ לסניף זה).

ובחזו"א (סי' ל"ז ס"ק י"ב) מיקל בהניחה ע"ג ספסל אף באין דעתו להחזיר, בצירוף שיטת הר"ן. ובמנחת שלמה להגרשז"א וכן בשש"כ בשם הגרשז"א ז"ל כתבו דאפי' הניחו ע"ג קרקע יש להקל כהר"ן.

נטילה בטעות

באופן שנטלה בטעות מהכירה כנידון דידן, כתבו כמה פוסקי דורינו להתיר להחזירו בצירוף הר"ן, הלא המה: מתנת אברהם דף צ"ד, פני שבת (הלכות שכיחות (סי' ז'), גביע הכסף דף ע"ו אבן ישראל (ח"ח אות ו'), וז"ל האבן ישראל בתשובתו: 'מה שכתב שיוכל להיות דלאחר שהביא הרמ"א שיטת הר"ן דבהורידו בשבת מותר להחזירו גם המשנ"ב יודה להקל, זה יוכל להאמר, אבל להלכה בודאי אפשר לצרף דעת הר"ן, ועיי"ש עוד (אות ז') וז"ל 'מה ששמע שכתבתי למי שהוריד בטעות סיר הטשאלנט במקום הסיר שצריך לאכול כלילה שיוכל להחזיר, זה נכון', עכ"ד. ובקובץ מבית לוי ח"ח דיני שבת סעי' כתב כשאי אפשר ע"ג קדירה אחר יש להקל להחזירה ע"ג האש.

לאסור חבירו

המעשה דידן הרי היה שלא ע"י הבעלים אלא אדם אחר, הנה הבה"ל (רנ"ג ד"ה ולא הניחה) מביא מהרעק"א דאפי' המניח הוה אדם אחר שאין הקדירה

שלו ג"כ מועיל המעשה שלו לאסור שוב להחזיר ע"ג כירה, ולא שייך בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו עיי"ש.

ומ"מ כתבו האחרונים (הגרשו"א שש"כ, מגילת ספר סי' א' אות י"ב, ובשכות יצחק דף קע"ד שהגרי"ש אלישיב זצ"ל מסופק בדבר) שזהו דוקא אם האחר חשב להדיא שלא להחזירו, דאז אע"ג דהבעלים חושבים שלא תאסר הקדירה מהני מחשבתו, משא"כ אם נטל הקדירה בסתמא שהיה טרוד במחשבתו ולא חשב על ענין חזרה, אף שהיה מעשה עקירה בידים מ"מ המחשבה שלא להחזיר היתה בטעות ויש לדנו כאלו לא היתה כאן מחשבה כלל, ואף שלא היתה מחשבה חיובית להחזיר מותר אע"ג שאין כאן דעה חיובית להחזיר אין זה חסרון, וכדמוכח ברעק"א דלפי התוס' מותר להחזיר כיון שגם באופן זה אין אדם אוסר דבר של חברו, [ומסיים המגילת ספר ובפרט אם לא הניח ע"ג קרקע ממש ודאי שיש להקל בזה בצירוף דעת הר"ן], ומאידך יש שלמדו הרעק"א כפשטו שסתמא אסור להחזיר. וע"ע שבת כהלכה (דף שנ"ב סעי' י') וכן בהערה (שם ט"ז) שאם הוחזר ע"י אדם אחר קיל יותר.

אמנם כ"ז נוגע רק אם הניחה ע"ג קרקע ממש אבל אם הניחה ע"ג ספסל אז גם רעק"א יודה דאי אפשר לאסור קדירת חבירו, והטעם בזה דרק ע"ג קרקע דהוה "מעשה" אז יכולין לאסור משא"כ ספסל דהוה כמו עודה בידו אז הוה רק חסרון "מחשבה" שלא להחזיר, אז א"א לאסור כיון דחבירו אינו מסכים, ועפ"ז מובן שפיר מש"כ המג"א (סי' רנ"ג ס"ק ל"ח) בשם האור זרוע שהגוים הדליקו אש וכשנתקרה הטשאלניט נותנין אותן סמוך לאש וכו' והאו"ז התיר מטעם "לאו כל כמיניהו לאסור על כרחינו", ומבאר האמרי יושר (ח"א סי' קכ"ט) שהוא מטעם אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והטעם דמותר דהוה מחשבה במה שחשב לצורך ישראל דהרי אם בישל לעצמו מותר, וא"כ בנוגע לענינינו יכולין לסמוך שפיר על הפוסקים דשיש דינו כספסל ולא כקרקע וממילא א"א לאסור קדירת חבירו.

אמנם יש שחולקין על כל חומרת הרעק"א, ועי' שביתת השבת (שהיה וחזרה ס"ק מ"ז) שפוסק בזה להקל.

פלטה של שבת

לאחר בירור המעשה בדיוק יותר שמענו שלא היתה כלל כירה, רק פלטה של שבת (הא"ט פלעי"ט) שיש בו רק דרגא אחת של חום, וזה מעיקר הדין יש לו דין כירה גרופה וקטומה ואי"צ להניח עליה טס כדי להפסיק, וגם אין חשש שמחזי כמבשל דאין דרך לבשל עליה. ועי' ברכיד השלחן (מערכת השיעורים) דאפי' אם כלי זה "ראוי לבישול" במציאות, מ"מ מסתבר להקל כיון "שאין דרך לבשל בו" לא מחזי כמבשל, ומקור הדבר בשו"ע הרב (רנ"ג סי"ד בא"ד) "שהוא מקום שדרך לבשל שם", ובמשנ"ב (ס"ק נ"ה) "שדרך לבשל שם תמיד", ובספר הנפלא

כנישתא דבי רב (דף שנ"ט) כתב דאף דלכאוי תלוי בין ג' מהלכים המבואר בשו"ע הרב בקונ"א (סק"י), דלפי דרך א' וב' פשוט שפלטה אין צריך גרו"ק אלא אפי' לדרך ג' שם אין צריך להחמיר עיי"ש.

וכן כתבו להתיר בפלטה בשו"ת הר צבי (סי' קל"ו), בעל שבט הלוי ז"ל (קובץ מבית לוי ח"ו סעיף ב'), שלחן שלמה מהגרשז"א רנ"ג אות י"א, ספר פני שבת (הלכות שכיחות), ובברית עולם (סעיף כ"ו) כתב דאף להחזו"א דהחמיר בטס (בלע"ך) ע"ג האש דלא מהני אבל בפלטה מודה דדינו כגרו"ק. ובשבת כהלכה כתב פלטה של שבת הוה גרו"ק אפי' לחזרה בשבת. וכן באגרות משה (אור"ח ח"ד סי' ע"ד ביטול אות ל"ה) מתיר להניח לכתחילה ע"ג פלטה של שבת כשהקדרה חם, [ומ"מ אין רא' מאגרות משה דכותב דא"א לבשל שם]. אמנם בשבות יצחק כתב בשם הגרי"ש אלישיב ז"ל שצריכה היכר לחציצה משום לא פלוג (והמנהג להניח נייר כסף וכדו') ועי' רביד השלחן (מערכת השעורים הערה א') מה שמקשה ע"ז, ומסיים שם למעשה מי שרוצה להחמיר יכול לכסותו אבל מעיקר הדין אין צריך כלום. – ויש ג"כ לצרף המהר"ם שיק סי' קי"ז וז"ל באמ"ד, דלא גזרו חכמים אלא א"כ יש לחוש לחיתוי שם במקום עמידתה אבל לא חששו אם יש לחוש לחיתוי במקום אחר וכיון שחכז"ל לא גזרו אין לנו לגזור. וע"ש עוד וז"ל ובל"ה הרי כתב הרמ"א דהעולם סומכין על דברי הר"ן וכו'. (ועכ"פ יוצא חידוש דאם האש מכוסה אע"פ שדרכן כך בחול ואין כאן הכיר מ"מ מותר).

וא"כ יש לנו עוד סניף להחזיר לכתחילה ע"ג הפלטה, שמעיקר הדין מותר להניח לכתחילה בשבת כשהוא חם, בצירוף שיטת הר"ן הנ"ל, בצירוף הנחה ע"ג שיש, בצירוף הניח בטעות, ושאינו שלו.

ואתצ"ל דנקטינן לאסור לכתחלה להניח ע"ג פלטה של שבת בלי כיסוי כהרב אלישיב ז"ל, או שנחוש להחמיר מטעם דכהיום המציאות שיש שמבשלין בימי החול ע"ג פלטה וא"כ שוב יש חשש מחזי כמבשל, או דילמוד דלא ככנישתא דבי רב דמדייק דאפשר לפי השו"ע הרב צריכין גרו"ק כמו מעזיבה שצריכה גרו"ק, אמנם אעפ"כ יש עצה להניח בשבת חתיכת נייר כסף או חתיכת נייר אפי"י (בעיקיני"ג פעיפער), (ולהניח חתיכת נייר כסף בשעה שמונח עדיין בתוך הגלגל עי' ארחות שבת בשם הגרי"ש אלישיב ז"ל דמוקצה מחמת גופו וא"כ א"א לטלטלו, אמנם יש לעי' בדבריו דהא אפשר להשתמש בו בהיתר כגון באופן כזה שאין לו דבר אחר לכסות הפלטה יטול הגלגל נייר כסף ויתן ע"ג הפלטה, ולא איכפת ליה זה מה שמונח בהצד כל הגלגל כיון דא"א לחתכו וצ"ב). ואולי יש להוסיף אפילו אי נחמיר שצריך גרו"ק מ"מ חזרה בשבת להר"ן מותר ועיין שו"ת חתם סופר סי' ע"ח דנקט התם דלדעת הר"ן דהיכא דנטל בשבת לא חמיר משהי' ולא בעינן גרו"ק כלל יעו"ש, וכן התשב"ץ הנ"ל מובא דעה א' ע"פ הירושלמי אפי' באינה גרו"ק, מ"מ דיעה זו פלאי אמנם באופן כזה יש לצרפן.

שואל ומשיב קלא

אמנם יש לו עוד עצה נוספת (ע' רביד השלחן מערכת השעורים) שיתן בעקעל"ע קטנה הפוכה מתחתיו שאין דרך בישול בכך, ואע"פ שיש מחמירים בקדירה ריקנית מ"מ בנטלה בטעות שפיר יש לסמוך על המקילים. וכ"ש שמניח רק על פלטה.

ע"י גוי

ואפי' אם ירצה להחמיר ולא לסמוך על כל התירים הנ"ל שעד הנה, יש עוד עצה כמו שמביא הבה"ל (רנ"ג סעיף ה' ד"ה להחם הקדירה) בשם הפרמ"ג (א"א ס"ק ל"ז וס"ק ל"ח), שכתב דכיון דקיי"ל דשבות דשבות לצורך שבת שרי לכתחילה, ובדבר יבש אין בו רק שבות דחזרה, וא"כ אפשר המיקל בזה ע"י גוי אין גוערין בו, ומסיים הבה"ל מ"מ נראה דיש לסמוך עליו לצורך שבת להקל בזה כנ"ל בשם הפרמ"ג. ועי' בס' פנינת השבת שכתב בשם הגאון הרב פאלק שליט"א דהבה"ל הבין מהפרמ"ג הגם דכותב רק אין גוערין בו מ"מ היכי דהוי צורך שבת יש להקל, ומ"מ הכל לפי הענין.

ויש להוסיף עוד דהפרמ"ג סובר בכמה מקומות (סי' שי"ד ועוד) היכא דיש שיטה דמיקל אפי' ע"י ישראל אז יש להקל ע"י נכרי, ועי' קונ"א להשו"ע הרב (רנ"ג סק"א) ומשמע שם דהיכי דאין חשש בישול ממש רק מחזי כמבשל אז יש להקל ע"י נכרי, וא"כ יש לנו עוד עצה להחזיר הקדירה ע"י נכרי, או יצוה לנכרי שיניח חתיכת נייר כסף ע"ג הפלטה (האט פלעי"ט).

לסיכום - יש לנו ה' צירופים להיתר: (א) דעת הר"ן, (ב) ספסל, (ג) נטילה בטעות, (ד) קדירת חבירו, (ה) פלטה של שבת, ולכן מותר לכתחילה להחזיר הטשאלנט, ואם רוצה להחמיר יוכל להניח בעקעל"ע הפוך או שאר היכר, ואין צריך להחמיר כלל ע"י גוי.

